

Križi

Po dedovi besedi.

Bil je mlinar, prebrisan za devet pravdarskih dohtarjev. Pretental je vsakega, če ga je le mogel. Krivičen ni bil, od mletve ni preveč jemal, mera in vaga sta bili pravični pri njem. Bil je močan, da je z levico dvigal in premetaval težke vreče, kakor da bi bile z gosjim perjem napolnjene. Pravili so, da bi se bil lahko z medvedom metal, ako bi prilika nanesla, pa bi ga tudi zmogel. Vesel je bil življenja in zdravja, vedno je žvižgal in prepeval, čeprav je imel od sile zoprno ženo, vsaj imel jo je za tako.

V peklu so se menili, da imajo mehkužnih menkov preveč, da se jim hoče kake tolste ribe, pa so naročili vragu Pika-parklju, naj gre na svet, vrže trnek z mastno vabo in ujame neugnano ščuko, samosvojega mlinarja, tistega, ki je imel od sile zoprno ženo, pa je bil le vedno židane volje.

Šel je vrag Pika-parkelj na svet, se oglasil pri veselem mlinarju in vrgel v njegove vode trnek s tolsto vabo. »Dober dan, mlinar!« ga je pozdravil.

»Bog daj dva, enega zame, enega zate, da ne bo zamere; zakaj, jaz ne oddam nikomur dobrega dne.« odgovori mlinar.

»Lej ga no! Razumen mož si, s teboj se da govoriti.«

»Pa ne predolgo! Ne bi bilo prav, da bi se od predolgega govorjenja tebi ali meni naredil žulj na jeziku.«

»Se pa na kratko pogovoriva.«

»Tako mi je všeč. Predolgo se ne maram muditi v tvoji družbi. Smrdiš po smodniku in žveplu. Poznam take tičke, iz pekla prihajaš, vrag si.«

»Mlinar, odkrito govoriš. Iz pekla prihajam, uganil si: vrag sem, pote sem prišel.«

Mlinar se krepko udari po stegnu, da se zapraši moka v merniku, ki ga je držal z levico, in med glasnim krohotanjem zakliče: »O, dobrodošel, ljubi svak!« Pri teh besedah mu krepko stisne roko, a mu hitro izmakne svojo iz njegove, zakaj skoraj bi si jo bil ožgal, osmojena mu je itak že bila. Ni vedel, da je vrag pravkar bil še v peklu in se še ni shladil na zemlji.

»Svak? Svak da sem ti? Kako to?« se čudi vrag.

»Vprašaj ženo. Če ni tvoja sestra, pa nočem nič. Po časopisu sem jo dobil, vraga sem dobil. Za gospodinjstvo ji ni kaj reči, za moža pa je vražja; pa reci, da ni tvoja sestra in da potemtakem nisi ti moj svak.«

»Če je taka, je rompompom v hiši, prepir in bunke.«

»Oho, to pa ne!« ga zavrne mlinar. »Žena je le dar božji, pa naj bo taka ali taka; iz moževega telesa je vzeta, le nespametni pretepa lastno telo. Bunk torej ne poznamo v naši hiši. Pa tudi prepira ne. Le enkrat živim, pa naj bi si še to edino življenje grenil s preprirom? Le kaj ti na misel hodi? Za prepir je treba dveh. Jaz pa nisem take vrste, da bi trpel prerakanje; za prepir nisem ustvarjen, pa je konec besedi.«

Pri teh besedah si mlinar zažvižga veselo poskočnico in se s posodo v roki zavrti razigrano, kakor da je na svatbi.

»Všeč si mi, mlinar, rad bi s teboj bratovščino pil,« reče zdaj vrag.

»He-hej, ne bo nič! Mi je vragulja dovolj, nočem si še vraga na vrat obešati,« se brani mlinar.

Vrag vidi, da je mlinarju le težko priti do živega. »Kaj bi hodil okoli, kakor maček okrog vrele kaše,« si misli, »udaril bom naravnost, vrgel trnek s tako privlačno vabo, da se tudi samosvoja mlinarska ščuka ne bo branila, zgrabiti ga.« Tako si torej misli in vpraša: »Mlinar, ali veš, kako mi je ime?«

»Vrag je vrag, posebnega imena menda nimaš,« mu odvrne mlinar.

»O, imam ime, imam; pa še lepo ime; če ga ugameš, pa ti dam vrečo zlata.«

»Kaj mi bo zlato? Dovolj mi daje mlin za vsakdanje potrebe, več pa treba ni. Kar obdrži zlate zaklade zase in za svoje peklen-ske brate.«

»E, zlato bi tebi prav hodilo! Zlato bi bila vez med teboj in ženo. Veš, če ne bo garala ko črna živina pri tebi in bo vsega v izobilju pri hiši, ti bo stregla na vso moč in bo prijazna s teboj ko mlada nevesta; pa pohlevna ti bo ko leto stara putka, ki zoblje iz roke.«

»Misliš?«

»Nič ne mislim, vem, da bo

tako, vse ženske so si namreč v teh stvareh enake.«

Oj kolikokrat je mlinar sam pri sebi rekel, da bi rad dal mlin in še vse premoženje povrhu, samo da bi bila žena manj oglata in bi se ne zadevala v vsako reč; da bi ne bila svojeglavna in muhasta in bi si vendarle dala tudi kaj dopovedati; da bi ne bila zadirčna, tako vražje togotna in rogata, da živ krst ne more z njo shajati... »Ej, ko bi se tale reč res dala kako preobrniti in preokreniti, čeprav z vragovim zlatom,« vzklikne v svoji notranjosti, ne reče pa še nič. Vragova ponudba ga je zadela. Za vabo na trnku bo prijel. Saj bi še za kaj hujšega zagrabil, samo da bi bila žena vsaj en dan, eno uro z njim prijazna.

»Mlinar razmišlja, dobro znamenje,« si misli vrag. »Poprijela bo ta ščuka za vabo, ujel ga bom na trnek, ki sem ga vrgel v njegove vode. Ne zaradi zlata, zaradi žene, ki jo še vedno ljubi in bi rad videl, da bi bila, kakor se spodobi za hišno gospodinjo in ženo tako vrlemu možu.«

Vaba na trnku je tako privlačna: vreča zlatnikov in z njo ženina prijaznost.

Pa se oglasi zdaj mlinar, ta samosvoja grča, ki ga še nikdo ni pre-magal, to pot pa je le klonil tilnik, ljubezen do žene ga je zmogla, le na tej točki je bil ranljiv; oglasi se torej, malo še pohrka in reče: »Kako si prej govoril? Mar nisi dejal: če uganem tvoje ime, pa mi daš vrečo zlata? Si še takih misli?«

»Še!« zatrdi vrag. »Toda če ne ugameš, kako mi je ime, te vzamem in greš z menoj v pekel.«

»Kaj bi s pekлом strašil? Če shajam tu z ženo, mi tudi tam ne bo sile. Grem s teboj v pekel, toda samo pod enim pogojem.«

»Pod katerim?«

»Če me boš zmogel.« Vrag se zasmee, mlinar pa še dostavi: »Brez boja ne bo šlo, to ti povem. Sedem takih lahko pride kot si ti. A če te premagam, boš moral sam romati nazaj v pekel.«

»Naj se zgodi po tvojem. Velja?«

»Še ne! To ti povem: vrečo bom izbiral sam, da veš.«

»Izberi si jo čisto po svoji volji. Sešij v vrečo vse rjuhe, kar jih imaš; tako globoka ne bo, da bi mi zmanjkalo zlata, ki ga imam na pretek, in da bi ti je ne nasul do vrha. Si slišal?«

»Slišal.«

»Torej velja?«

»Velja!«

»Še danes bo polna vreča samih zlatnikov. Samo povej mi, kje jo bom dobil?«

»Kje? Stopi iz mlina, da ti pokažem.«

Šla sta na prosto, pri rakah sta se ustavila. Mlinar je pokazal od tam z roko na sivo skalo pod hribom, ki se je razprostiral onkraj mlina in obkrožal na eni strani dolino, ter zaupno povedal: »Tik tiste skale, tam kjer je od strele osmojena, je ozka, a globoka jama. V to jamo pripnem vrečo. In v to vrečo nasuj zaklad. Nihče se ne upa tjakaj. Pravijo, da tam straši. Varen bo denar tam pred tatovi in malopridneži.«

»V redu!« pritrди vrag. »Še danes bo vreča polna zlatnikov. In kdaj pridem pote?«

»Saj veš, da velja pravilo: ko plačaš blago, ga vzameš; ko bo vreča polna, pridi pome in me vzemi, če me boš zmogel.« Vrag nato izgine.

Mlinar je vzel zdaj prvo vrečo, ki mu je prišla pod roko — precej na široko je bila prikrojena — ji odparal spodnji konec na dvoje, tako da je bila brez dna, in jo s krepkimi kavljji pritrđil na rob jame tik skale pod hribom. Nato je vrgel debel kamen skozi pripeto vrečo v jamo in poslušal. Nič ni slišal, da bi bil padel kamen na trda tla; glas se je zgubil za njim, brž ko je preletel ožino pri vrhu. Spodaj je bila jama nič koliko široka. In globoka? Pravili so, da je brez dna; menda je res segala do osrčja zemlje. »To bo moral vrag nositi, če bo hotel napolniti vrečo do vrha,« se je smejal mlinar. »Do sodnega dne ravno ne, za devetkrat devet in devetdeset let pa bo imel dovolj dela. No, mene bo preživel njegov posel. Bojim se le, da bi vrag ne držal besede. Takim tičem ni dosti verjeti.«

Tako je modroval mlinar in odhitel nazaj v mlin. Dva mlinska kamna sta se vrtela v prazno. Brž jima je nasul žita, da sta imela kaj dela.

Vsa zaskrbljena prisopiha čez nekaj trenutkov žena k mlinarju in mu v strahu zaupa: »Ljubi mož, joj, ali ne veš, kaj se tam na hribu godi? Cela vojska se gnete tam, črna vojska, vsi vojaki so črni. Pa ne korakajo in ne tekajo; kakor blodne luči švigajo sem in tja; zgrinjajo se tam pod sivo skalo in zopet izginjajo, na njih mesto pa prihrče vedno nove trume; vsi nosijo težke tovore in vpijejo: »Zdaj smo mi na vrsti, zdaj smo mi na vrsti! Kam naj stresemo, kam naj stresemo?« In se tolčejo in bijejo, pehajo in prekucujejo. In ti črni vojaki, se zdi, imajo kopita na nogah in rep zadaj, Bog nas varuj hudega.«

(Konec prihodnjič.)

